

10 ФУРЦ

Մահամերձ Գեօթէի ըստին այն
դէպի (առելի լյա) եղած այս ճիգը
ճշդորոշորէն չափելու համար, պէտք է
այդ 607 թուականը տարբարուել Այդ
վարժարանները կը բաժնուին վեց խում-
բի, որով զանազան տարիներու ե-
զանապէս յայտագրիներու կը համեմա-
տին: Սակեղոյի և Էփրի ոտքը կտա-
նաւ 34 մանկագրատէջ, 1960 մանուկ-
ներու համար: Յետոյ կուգան 480 նախ-
նական վարժարան 25,000 աշակերտով
լեբնականական կոչւող 55 վարժարան
30,000 աշակերտով, լատիններէնի կա-
նաճարաբնի 10 վարժարան 3400 աշ-
ակերտով, 24 մասնագիտական վարժա-
րան որոնց 22ը երեկոյեան՝ 5500 ու-
սանող վ եւ վերջապէս 1 վարժապե-
տանով՝ ուսուցչական խումբը կազմելը
համար՝ Ուսուցչական թիւն Է 1615
որոնք հազւ կը բաւեն քաղաքին: 1893
կըթական գիրտնէն Էր 440000 ոսիկ (ս-
մանեաւ): Այդ թուականին, Պոստը-
մէլ կը գտնուէին 5 տարեկանէն վե-
ն 15էն պակաս 73176 տղայ, որոն-

58638ը առանց մէկ փարա վճարելու կը ստանային նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը։

Ու քաղաքը չի գոհանար այս դարձմանի արդիւնքով։ 1889ին 1892 իր ծախքովը շինած, կազմակերպած ու բացած է լատինական նոր դպրոց մը, քերականական եւ դպրոց, նախնական 7 դպրոց, 3 ուրիշ դպրոցի համար հող քանդակ է, եւ սովորական քանակէն դուրս 440,000 ոսկիի ծախք մը ըրած է այդ բարեկարգման գործին համար։ Այս յառաջդիմութիւններով մէկտեղ, կըրթական խորհուրդը յառաջիկայ տարիներուն համար նոր հիմնարկութեանց յայտագիր մը կը գծէ։

Այս վիճակագրութիւններէն դուրս ընկերական մեծ իրողութիւն մը կը տեսնէք, այն է Միացեալ-Նահանգներուն մէջ քաղաքացիական զգացման խորին կենսականութիւնը։ Միջիններու այդ ընթացքովը այդ սկզբունքներէն կը բխէ։ Ամէն քաղաքացիներու մտքին մէջ խաբիոն եւ տեսած է սա համոզումը թէ՛ հասարակութիւնը պէտք չէ բան մը խնայէ՛ իր մէջ, անհամեմատեալ առիթ տալու համար որ զարգացնեն ծնած ատենին ընդունած ձեւերը։ Ո՞ր հասարակութիւնը։ Ո՞չ թէ Ամերիկան, — Վաշինգտոնի մէջ նստող կառավարութիւնը գործ չունի այդ ծախքներուն հետ։ Ո՞չ իսկ այն նահանգները որ կը գտնուի այդ քաղաքը, այլ նոյն իսկ այդ քաղաքը, զոր պատանին կը տեսնէ իր աչքովը, զոր կրնայ մտաբերել իր ձեռքովը որուն կազմած է միւս եւ արեւան կազմովը։ Հեռեւեար, կրթութեան այդ բարեկարգումը պատանին համար անհուն նուէր մը չէ, որուն համար զգիտնայ որուն երախտագէտ մնալը իր առած ուսումը վարողը զարգացնի եւ հեռեւեար մարմին մը չէ, բաղկացած պաշտօնատարներէ որոնց երեսը զգիտի տեսնէ երբեք։ Կը տեսնէ, կը ճանչնայ ո՞չ միայն քաղաքային կրթութեան այս մեծ կազմակերպութեան վարչները, այլ եւ առատածնուն նուիրատուները որոնք հանրութեան տուած դրամին վրայ անընդհատ կ'աւելցնեն անհատական նպատակներ։ Այս բոլոր ուղղակի ազդեցութիւնները կը նպաստեն իր մէջ քաղաքացիներու, բարեբաններու քաղաքացիական նոյն այն զգացումը, որ իրմէ մեծերը կը մղէ իրեն նոյն տալու, օգնելու իր զարգացման գործին մէջ, այնպէս որ ինքն ալ մեծ եւ հարուստ ըլլալու պէտք չի ունենայ հոգը պիտի ըլլայ իր կարգին ոյժ տալ, օգնել իր աղքատ կրտսերներուն։

Արտաքին լուրեր

Հ. Դ. Կ. Ա. Ս. Ա. Ի.

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՅ

Վաղիքներուն զէմ Անգլիացիներուն արաւաճը եւ ատենէ մը ի վեր Թայվանի հրատարակած թղթակցութիւնները շնորհակալ սահմանադրէն անդին վերահաս գրին երբեք, վերստին ուղարկութեան առարկայ կ'ընեն ասիական իր անհուն կայսրութեան սահմանադրութիւններուն վրայ Անգլիոյ հետեւած քաղաքականութիւնը։

Արաւաճը չի տակը ըսելով ուրիշ բան չէ բայց եթէ սահմանադրութիւնը

քիչ ընթացիկ դէպքերէն մէկը։ Վաղիքները կարեւորագոյն են այն ցեղերուն որոնք կը բնակին 22,000էն 23,000 քառակուսի քիլոմէթր տարածութեան մը վրայ Սուրիանայ լեռներուն երկայնքը, Հիւսիսէն Գուրամի ձորին եւ Հարաւէն Պելուճիսի միջեւ։ Իրենք ալ երկու բաժանում ունին մէջերին, ժառանգական ատենութիւններով վառուած իրարու դէմ։ Ասոնցմէ մէկը Տարուներն են, ու երկրորդները Մէշուներն են։ Այս վերջինները կ'ազդեն լեռներուն բարձունքը, միւսներէն նուազ քաղաքութիւն են, բայց աւելի վայրի եւ անկող։ Երկու ցեղերը եթէ միաբանին 40,000 քառակուսի կը հանեն։ Բայց հաւանական չէ որ իրարու միանան։ Անգլիական փոքրիկ զուէրը առեց շատ դժուարութեան պիտի հնազանդեցնէ Մէշուները որոնք արդէն 1881ին ստեղծելու դաս մը առին։

Անցած երկուշաբթի Լոնտոն ըստ հասարակութեան ցուցման մէկը առեց զիմադրութեան հանդիպում մտած է Մէշուներու մայրաքաղաքը, Գրենկլաւմ։

Երկրը ձեռնով ծածկուած է եւ զօրքերը սքանչելի առողջութիւն ունին։

Այս դէպքը շահագործական է միայն այն պատճառով որ ուժ կուտայ Թայվանի մէջ պաշտպանուած քաղաքական տեսութեան։ Այդ շատ ուղարկուած նամակներուն հեղինակն է Պ. Բրոքլին, անգլիացի լատինացի խորհրդարանի, եւ որ կարծես հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուի արժանանալու Վերջին Ասիացի անունին։ Ինքն էր որ երկու տարի առաջ հրատարակեց Պարսկական, ինչպէս նաեւ Չինաստան, Ճապոն, Գուանձուրի ուղեգրութեանց պատմութիւնը։ Սուրբ Ստեփանի վերջին նախարարութեան մէջ Հնդկաստանի նախարարութեան խորհրդական եղան։ Բոլոր իր այս տիպարները մասնաւոր կշիռ մը կուտան իր յօդուածներուն։

Վերջին նամակը գրած է նոյնմբերին Բոհայէն, հնդկա-սինդիական սահմանադրութիւն։ Կ'ամբիւրէ Հնդկաստանի հիւսիսային-արեւմտեան սահմանադրութիւն մէջէն, 1900էն 2000 քիլոմէթր տարածութեան մը վրայ 54 օր ըրած ուղեգրութեան տպագրութիւնները։ Կատարելագոյն լաւատես է իր կարծիքը այն է թէ հնդկական կայսրութեան ազանդութեանը լաւագոյն երաշխաւորութիւնն է այն գիծը բնական ամբողջութեանը կը յօրինեն Հնդկաստանի սահմանադրութիւնը վրայ իրարու ետեւ շարուած գրեթէ անմասնելի լեռներու շղթաները։ Այս ճարտութիւնը արդէն բաւական յայտնի էր, բայց Բրոքլինի մանրամասն նկարագրութիւնները աւելի ակնեւ կ'ընեն դաս։

Սակայն կարեւոր կը համարուի չաւանդանալ այս բնական պաշտպանութիւններով, եւ այս ինքնական առաւելութիւնը պատճառով մը ընկել չէ լքանելու համար սահմանադրութիւնները։ Ընդհանրապէս անհրաժեշտ կը համարուի այն տեղի բնակիչներուն նկատմամբ հետեւի կտորին։ Հոս քաղաքական նութեան մը։ Պ. Բրոքլինի պաշտպանած դատը այս երկու յատկութիւններն ալ կատարելագոյն կը պարունակեն։ Սահմանադրութիւններու բնակիչները երկու

կարգի կը բաժնեն։ Այն ցեղերը որ արդէն քաղաքական կազմակերպութեան մը սկզբնաւորութիւնը սկսած են ընել, եւ այն ցեղերը որոնք բոլորովին լեռնական վայրենիներ են։ Ամէն բանէ առաջ յարգելու է այս երկու կարգին ալ անխախտութիւնը, կառավարութեան ձեւը, բարեբանին, կրօնքին եւ այլն։ Բայց մինչդեռ առաջիններուն համար միայն տեսակ մը թեւաբարութիւն կը բաւէ հըսելու համար անոնց արտաքին յարաբերութեանց վրայ, ընդհանրապէս երկրորդներուն համար Պ. Բրոքլին կը յանձնարարէ նպաստով հսկողութեանը դրութիւնը որ արդէն կը գործադրուի Հնդկաստանի շատ կողմերէ։ Այս դրութիւնն է ցեղին ամական դուռը մը յատկացնել, պայմանաւ որ խաղաղութիւնը չվաղով, բրիտանական հողին վրայ աւերումներ չընէ եւ ազանդէ անցուղարձի ազատութիւնը իր հողին վրայ։ Այս միջոցներով ձեռք պիտի բերուի մեծ առաւելութիւնը որ է ապահովելու մասնագիտութիւնը իսկ ընկալիչներուն միջոցով։ Երկու ցեղերն աւելի շահ ունեն իրենց երկիրներուն պաշտպանութեանը։ Ամէն պարագայի մէջ պէտք չէ հետեւել վերաբերեալ քաղաքականութեան մը, ինչպէս օրինակի համար ի գործ դրուեցաւ Վաղիքներուն դէմ։

Կ'ընեն թէ այս շահագործական քաղաքականութիւնը բաւական խորհրդածութեանց չի թաքցնուի մատուցարարին եւրոպական, եւ մասնաւորապէս անգլիական մամուլին։

Հ. Ո. Ի. Գ. Ա. Ր. Ի. Ա.

Հունգարիա այս պահուս նախարարական շատ տարօրինակ տաքսիայի մը մէջ է։ Գաղտնիքն է նախարարութիւնը որուն կը նախագահէ Պ. Վեբերը։ Կըրթականները ետեւ զոր կայսրը ընդունեն։

Նախարարական ամենամեծ տաքսիայներէն մին է զոր կ'անցնէ Հունգարիա։ Ու (հետաքրքրական տեսարան), Հունգարիոյ մէջ տաքսիայ կ'ընկնէ իր ցուրտ թէ ինչո՞ւ համար նախարարութիւնը կը հարկադրուի քաղաքի պաշտօնէ։ Եթէ խորհրդարանէն քուէարկուած քաղաքական-եկեղեցական օրէնքներուն վաւերացումը մերժուէր բարձրագոյն հեղինակութիւնէն, այն ատեն շատ հասկնալի էր Պ. Վեբերին քաղաքի, սակայն այդ վաւերացումը տրուեցաւ։

Այս նախարարական տաքսիային պատճառները երկուպէս մամուլը զանազան կերպով կը մեկնէ, սակայն ամենին խելքի մօտը Թայվանի կարծիքն է որուն նայելով Աստիոյ քաղաքական ազդեցիկ շնորհակալները, իրենց գլուխ ունենալով կաթոլիկ կղերը եւ առատական կուսակցութիւնը, շատ վրդուած են Հունգարիոյ ազատական կուսակցութեան ըրած յառաջդիմական քայլերէն։ Այդ յետադիմականներն են որ խնդրած են Աստիոյ կայսրին նոր տնօրինութիւններով Հունգարիոյ մէջ իրաց զի ճակը մօտեցնելու աւտորիտարիւն։ Կ'ընեն որ պետութեան երկու մասերուն միջեւ ուղղութեան ներդաշնակութիւն տրին։ Այս նպատակին հասնելու միջոցը կը համարուի Հունգարիոյ զեկալմարութիւնը փոխանակ բացարձակապէս ազատական կուսակցութեան յանձնելու, գործի գլուխ անցնելու զանազան

կուսակցութիւններէ կազմուած նախա-նարարութիւն մը։ Այդպիսի դահլիճի մը անհամեմատ իրարու փոխադարձ դիմադրութիւններ ընկելով կը կառավարեն երկիրը, որով Հունգարիա ոչ բոլորովին յետադիմական, ոչ բոլորովին յառաջդիմական վիճակ մը կ'ունենայ։

Թայվանի այս կարծիքը ճշմարտութեան շատ կը մօտենայ, վասն զի Պ. Վեբերը Վիեննայէն Բեշթ-Վերադարձին թէ՛ Մերադիտին եւ թէ՛ Երեսփոխանական Ժողովին զանազան կուսակցութեանց պատկանող զխաւոր անհամեմատ խնդրած է որ պատրաստ գտնուին զեկալմար 27էն 31 (այսօր), եթէ վեհապետը զիրենք հրաւիրէ կառավարութեան վրայ խորհրդակցելու։ Ետեւ թէ օր Պոլսի հասած հեռագրերէն կը ծանուցանեն թէ արդարեւ Պրանձ-Երեսփոխան կ'անցնէ քաղաքական զանազան անձնաւորութիւններ եւ բանակցութիւններ հետ նոր նախարարութեան կազմութեան մասին։

Թէ՛ Աստիոյ եւ թէ՛ Հունգարիոյ թերթերը չափազանց լեզու մը գործածած չեն համարուի երկու յայտարարութիւն 1866էն ի վեր է որ Հունգարիա տակալին այսպիսի քաղաքական մեծ տաքսիայի մը մէջ չէր գտնուած։

Ի. Տ. Ա. Լ. Ի. Ա.

Պրանսացիները ունին Ալիանս Գրանտի ուղեգրութիւնն է ինչպէս գիտենք։ Ետեւ Գրանտի Գրանտի արդեւորութեան բարձրագոյն մասին։ Իտալացիներն ալ նմանօրինակ ընկերութիւն մը հաստատած են, իրենց մեծ բանաստեղծին Վալերի Ալիկիէրիի անունով։

Իտալիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ մասնաճիւղեր կազմուած են այս ընկերութեան զարգացման համար։ Միտենցայի մէջ վերջերս գումարեցաւ Տալիէ Ալիկիէրի ընդհանուր ժողովը։ Կառավարութիւնը գումար մը յատկացուց այդ ժողովին համար։

Մասնաճիւղերը ամենքն ալ կազմուած են Կեդրոնական խորհրդի մը հետ որ ընդհանուր ուղղութիւն կուտայ եւ դրամը իր անուղիքի մէջ կը կեդրոնացնէ։ Տեղական մասնաճիւղեր իրենց հաւաքած դրամին մէջ մասը ազատ են գործածելու մասնաւոր հիմնարկութեանց, նպատակին տարածմանը համար։ Անդամակցութիւն տարեկան դրամին է 6 ֆրանք (ամիսը գրեթէ 100 փարայ)։

Այդ ընկերութեան հիմնադիրն ու ոգին երեսփոխան, գրագէտ եւ ծանօթ ֆրանսուսէր Պ. Պոնիէն է։

Ալիանս Գրանտի պաշտօնական թերթը Տալիէ Ալիկիէրի ընկերութեան վրայ այս տեղեկութիւնները տալով կ'ընէ։

Այս է ահա, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, Տալիէ Ալիկիէրի ընկերութիւնը որ կազմուած է մերին համանման ծրագրով մը, եւ որուն նպատակն է, անտարակոյ շատ օրինաւոր, մարտնչիլ իտալական ազդեցութիւնը օտար երկիրներ տարածելու համար։ Իտալական ժողովուրդն եւ կառավարութեան այդ ընդհանրութեան մասին ցոյց տուած համակրանքը ազդարարութիւնն ընէ է մեզի։ Մեր պարտքն է որեւէ, Պրանսացիներ, կրկնապատկել մեր ջանքերը, աւելի արթուն հսկել, եւ չխնայել մեր նըպատները Ալիանս Գրանտիին, եթէ

չենք ուզեր որ անկա տեղի տայ նոր ընկերութեան մըն ալ յարաբար մրցուն մին առջեւ։ Այդ ընկերութիւնն ալ կուտայ կ'աւելնայ գերմանական ընկերութեանց եւ բրիտանական միտնարութեանց վրայ։

Հ. Ա. Պ. Ե. Ա. Ս. Ա. Ն.

Հազէլաստանի Մենելիք Թագաւորը արձաթ նոր դրամ կտրել տուեր է Բարիկ փողերանոցին մէջ։ Դրամին մէկ կողմը կը գտնուի Մենելիքի դուրսը խորով պատկուած, եւ բոլորովին գլուխը։

Մենելիք Բ. քաղաք քաղաքացի Ե. Բովպիոյ։

Եւ տակը քահակալութեան թուանոցը, 1887։

Դրամին միւս կողմը կը տեսնուի Երեսփոխան, նմանապէս խորով պատկուած, եւ թաթին մէջ խաչ մը բռնած։ Արձանագրութիւնն է։

Առիւծ յաղթական ծուղայի ցեղին։

Այս նշանաւոր խորով պատկուած, եւ թաթին մէջ խաչ մը բռնած։ Արձանագրութիւնն է։

Ստալա Թագուհին միջոցաւ։

Դրամին շուրջը կը կարգադրուի ուրիշ նշանաւոր մըն ալ։

Երովպիա Աստուծոյ միայն ձեռք կը կարկառէ։

Ճ. Ա. Ռ. Ն.

Ճարտին խորհրդարանը գումարեցաւ անցած երեքշաբթի օր։ Գահաճառը կարճատեւ անհարկութիւն մը ըրաւ ճարտական բանակին յաղթանակներուն եւ ծանուց թէ՛ դրամաւորները կը յառաջանան Չինաստանի ներսերը որը շատ յարմար են պատերազմական գործողութեանց։ Հակառակ ցուրտին եւ ամէն զրկանքներու, զօրախումբերը միշտ քաջակորով արիւնք թրէն ցոյց կուտան։

Չէղք պետութեանց հետ յարաբերութիւնները ամէն ատենէ աւելի բարեկամական են։ Առեւտրական դաշնագրիները վերանորոգեցան քանի մը երկիրներու հետ, եւ ուրիշներուն հետ ալ կ'ընդունու վրայ են։

Այսպիսի փառաւոր կացութեան մը մէջ գտնուելով կ'ընեն որ երկրին քաղաքակրթութիւնը ամէն ժամանակէ աւելի յառաջ ընկնէ։

Գահաճառը կը վերջանայ Խորհրդարանին ուղղուած յորդորով մը որ է նըպատողութեան անհեղ երկրին թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին կացութիւնը՝ առաջնորդու համար ներդաշնակութիւնը կառավարութեան եւ ժողովուրդին միջեւ եւ անկախ կայսեր փառապանքները գործադրութեանը։

ԹԵՐՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ (92)

Ժ. Բ. Ա. Տ. Ե. Լ.

ՎԱՅՐԻ ԱՂԶԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԻ

ՍԵՒ ՈՒՐՈՒՆ

—Չի ենթադրեմ, ժամ, կրկնեց նորատի կինը, մինչդեռ Լուլու երես առած տըղու մը պէս անդադար կը կրկնէր։

—Նախ եւ պիտի ինքնամ...

—Կը մտխոյ, օրիորդ, կ'ըսէր Լուլուի դայակը, անցեալ գիշեր նորէն շատ հազարեցի։

Ինչոր այս դիտողութիւնները բանի տեղ չէր դնել օրիորդ Լուլու, որ սկսեալ աղաղակել։

Կատարելաբար երբեք կը խնդրէր։

Ձիւրը քառաբլուզ մտնելու վրայ ըլլալով չէր կրնար տիկնոջ հրամանը ըստեղծն պէս կեցնել զինքնը։

—Ուրեմն ետ դարձէք եւ հասնէք այն աղջկան ետեւէն, որուն ըրէին անցանք։ Տիկնոջ Եվլին փեսմ խոսք մը զըրւած է։

Թերութիւնը միակ ուրախութիւնն է անոնց, որոնք ալ չեն կրնար երջանիկ ըլլալ։

Պրանշ ալ Լորիաք ալ անոնցմէ էր։ Իր կեանքը խորտակուած, ընցած էր...

Չէ՞ մի որ ցմահ կապուած էր Թըրուտական խորհրդային մը...

Աղբիւր... Զարգործի մը... Թիապարտի մը աղբիւր չէ՞ր մի...

Կապը ետ կը դաւնար։ Գիշ ետըր հասաւ Բէյնէթի ետեւէն։

Պրանշ նորէն հրամայեց որ կառքը կեցնեն եւ վար ինքնելով։

—Աղբիւր, աղբիւր... գոչեց։ Բէյնէթ ետին դարձաւ եւ Պրանշ տեսաւ անոր արտասուած զէմը։

Պրանշ անոր մօտեցաւ ու թեւէն բռնելով անուշ ձայնով մը հարցնէ։

—Ինչո՞ւ կուլաք, աղբիւր։ Խեղճ Բէյնէթի արողեցները կրկնապատկեցան։

—Ա՛հ, վասն զի շատ թշուառ եմ, տիկին։

Պրանշ ետ դարձաւ... եւ հրամայեց կուսակարին որ ծանր ծանր յառաջանայ։

Ինքը ետ մնաց եւ նորէն Բէյնէթի մօտեցաւ ըսաւ։

—Ինքնի նայեցէ՛ք, աղբիւր... Կը տեսնեմ որ թշուառ եւ յուսահատ էք, եւ չեմ ուզեր այսպէս թողուլ ձեզ։

—Ա՛հ, բան մը չէք կրնար ընել, աղբիւր տիկին։

—Ո՛վ գիտէ։

—Ապահով եմ։

—Հիմա ո՞ւր կ'երթաք։

—Ձեմ գիտեմ։

Ինչեւէն, ո՞ւր կ'երթաք։

Բէյնէթ կը վարանէր։ Պրանշ նորաւ տի աղջկան թեւէն բռնեց, իր թեւին տակ առաւ ու սկսաւ կառքին ետեւէն քաշել ու ըսել։

—Օ՛հ, ձեր վիշտը պատմեցէ՛ք ինձի... ցաւերը շատ կը թեթեւան երբ մարդը ուրիշ մը հաղորդէ զանոնք...

—Օ՛հ, սիրտ առէ՛ք... Կատարեալ եղեք որ նախախառնութիւնը բարեկամութիւն մը, գըթախոր բարեկամութիւն մը հանեց ձեր դէմ։

Կամայ կամայ վատահոգութիւնը իջաւ խեղճ Բէյնէթի սրտին մէջ։

Եւ սկսաւ իր սիրտն տխուր պատմութիւնը ընել։

Պրանշ ալ Լորիաք ուրիշներէ աւելի պիտի կարեկցէր անոր ցաւերուն... Չէ՞ մի որ ինքն ալ գրեթէ միեւնոյն վիշտերով կը տառապէր...

—Չէ՞ մի որ ինքն ալ քրտնէ խորտած էր...

Երբ Պրանշ ամբողջ պատմութիւնը

մտիկ ըրաւ, ինչ որ բաւական երկար տեսեց, վասն զի Բէյնէթ շատ անգամ կը շուրջէր իր պատմութեան

Կերակուրէն ետքը Պլանչ Կանչե
տուաւ Լօրիսքի պահակապետ Պէրնարը
(Շարունակելի)
